

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мішустіна Владислава Володимировича «Методика розслідування масових заворушень», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація Мішустіна В.В. «Методика розслідування масових заворушень», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ 31 жовтня 2022 року (протокол № 3). Тема відповідає науковому напрямку «12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» в межах спеціальності 081 «Право».

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мішустіна Владислава Володимировича «Методика розслідування масових заворушень» підготовлений за результатами попереднього розгляду цієї дисертації та публічної презентації Мішустіним В.В. наукових результатів зазначеної дисертації, який відбувся протокол 09 квітня 2026 року (протокол розширеного засідання кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ № 12). Рецензенти:

1) Олександр Квашук, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ;

2) Мирослав Потоцький, доктор філософії з права, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Актуальність теми дослідження «Методика розслідування масових заворушень» зумовлена тим, що відповідно до ст. 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Проте незважаючи на закріплення такого конституційного права громадян на «мирні збори», мають місце випадки організації масових заворушень, що супроводжуються насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а також активна участь у масових заворушеннях,

кримінальна відповідальність за які передбачена ст. 294 КК України. Так, протягом 2013-2021 років до ЄРДР внесені відомості за фактами вчинення 209 кримінальних правопорушень за ст. 294 КК України, зокрема, за 2013 рік – 5 кримінальних правопорушень, 2014 – 148, 2015 – 3, 2016 – 9, 2017 – 8, 2018 – 12, 2019 – 11, 2020 – 7, 2021 – 6, 2022 – 4, 2023 – 5, 2024 – 3, 2025 – 0.

Зазвичай, масові заворушення є реакцією окремих громадян, груп або спільнот на процеси, які відбуваються у суспільстві та державі. Причиною масових заворушень можуть стати як соціально-політичні, економічні або інші зміни, які є неприйнятними для окремих груп населення, так і різноманітні конфлікти, які виникають під час зіткнення інтересів молодіжних субкультур або представників різних спортивних напрямків. Зважаючи на те, що масові заворушення є порушенням громадського порядку, вони представляють небезпеку для життя і здоров'я людей, та можуть призвести до тяжких наслідків у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень, спричинення значних матеріальних збитків та пошкодження власності як окремих громадян, так і держави, загибелі людей.

Актуальність дисертаційного дослідження визначається ще й тим, що обрана тема безпосередньо пов'язана з реалізацією та виконанням завдань відповідно до тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки (Наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454; Наказ МВС України від 26 грудня 2022 року № 848); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки (Наказ МВС України від 21 травня 2024 року № 326); пріоритетного напрямку наукових досліджень «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21; тематики науково-дослідної роботи Донецького державного університету внутрішніх справ на 2020–2024 роки «Теоретичні та практичні проблеми державотворення, реформування права та правоохоронної системи в контексті євроінтеграційного вибору України» (№0120U105582).

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за результатами вивчення теоретичних і практичних положень методики розслідування масових заворушень сформовано висновки, пропозиції та рекомендації, які мають певний ступінь новизни

вперше:

- обставини, що підлягають встановленню викладено у вигляді алгоритму в залежності від етапу досудового розслідування: 1) на етапі отримання повідомлення про кримінальне правопорушення або інші події встановлюються обставини, що характеризують подію кримінального правопорушення та

обставини, що характеризують обстановку вчинення злочину; 2) на початковому етапі розслідування встановлюються: обставини, що характеризують особу злочинця, суб'єктивну сторону, спосіб злочину, наслідки злочину; 3) на подальшому етапі встановлюються обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину; обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання; обставини, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання);

- виокремлено тактичні завдання в залежності від типових слідчих ситуацій розслідування масових заворушень: 1) затримання активних учасників і організаторів масових заворушень на місці події; 2) встановлення організаторів масових заворушень; 3) встановлення мети і цілей організації масових заворушень; 4) встановлення активних учасників масових заворушень; 5) встановлення способу вчинення масових заворушень, їх підготовки; 6) збір доказової бази та фіксація слідів злочину; 7) виявлення і вилучення знарядь і засобів вчинення масових заворушень; 8) встановлення потерпілих; 9) встановлення очевидців та з'ясування відомих їм обставин вчинення масових заворушень; 10) встановлення розміру завданої шкоди. Тактичні завдання у ході розслідування масових заворушень підлягають вирішенню за допомогою тактичних операцій: «Організація масових заворушень», «Злочинець», «Докази», «Свідок».

- запропоновано застосування сучасних засобів криміналістичної техніки – 3D сканування з метою виготовлення 3D моделей, а також можливостей безпілотних літальних апаратів з метою проведення фото- та відеофіксації. Встановлено, що 3D сканування місця події та окремих його об'єктів дозволяє виготовити 3D модель, яка в повній мірі відображає характеристики та параметри об'єктів огляду, їх взаємне розміщення, ознаки та будову. Створення 3D моделей місцевості сприяє об'єктивному і точному відображенню обстановки, детальній фіксації розташування об'єктів, слідів та ознак руйнувань, пошкоджень, вибухів, підпалів, а також забезпечує можливість його подальшого перегляду та аналізу слідчими та учасниками СОГ, перевірці отриманої у ході розслідування інформації та формування слідчих версій і тактичних завдань розслідування;

- запропоновано типовий план допиту свідків під час розслідування масових заворушень, який охоплює такі відомості: 1) анкетні дані допитуваної особи; 2) інформація щодо присутності свідка на місці вчинення масових заворушень; 3) інформація, що характеризує подію масових заворушень; 4) інформація щодо осіб, які брали участь у масових заворушеннях; 5) інформація щодо наслідків масових заворушень;

удосконалено:

- поняття «масові заворушення» та ознаки масових заворушень, до яких належать: 1) масовий характер – участь у масових заворушеннях значної кількості осіб – натовпу (від десятків до сотень і тисяч осіб) серед яких є активні учасники масових заворушень, які характеризуються особливою агресивністю та зухвалістю; 2) масові заворушення є результатом активних, безконтрольних та умисних дій натовпу, що спрямовані на порушення громадської безпеки і порядку

та умисного вчинення кримінальних правопорушень; 3) грубе порушення громадської безпеки, що загрожує життю і здоров'ю осіб, вчинення насильства над особою; 4) порушення громадського порядку, що супроводжується активними протиправними діями натовпу у вигляді погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель або споруд, опору представникам державної влади; 5) об'єктом посягання масових заворушень є суспільні відносини, що гарантують безпеку життю і здоров'ю людей, нормальне функціонування органів державної влади, дотримання прав і свобод громадян; 6) значна суспільна небезпека масових заворушень полягає у вчиненні протиправних дій агресивним натовпом із застосуванням зброї або предметів, які можуть бути використані як зброя з метою вчинення насильства над особою, завдання тілесних ушкоджень, а також здійснення погромів, підпалів та пошкоджень, що несе загрозу для життя і здоров'я людей; 7) масові заворушення призводять до тяжких та особливо тяжких наслідків у вигляді насильства над особою, завдання тілесних ушкоджень та загибелі людей.

– механізм масових заворушень визначено як процес організації або активної участі у масових заворушеннях, що охоплює сукупність протиправних дій, вчинених у певний проміжок часу та в певному місці і обстановці щодо підготовки, вчинення та приховування злочинних дій, використання знарядь і засобів, взаємодію із предметом посягання і потерпілою особою. До механізму масових заворушень належать такі елементи: спосіб вчинення масових заворушень (дії щодо підготовки, вчинення, приховування); особа злочинця (організатори та активні учасники); обстановка (відомості, що характеризують час, місце, обставини); знаряддя і засоби (зброя та предмети, які використовувались як зброя);

– типові слідчі ситуації під час розслідування масових заворушень: ситуація перша – наявна інформація про підготовку вчинення масових заворушень та осіб, які здійснюють їх організацію; ситуація друга – надійшло повідомлення про вчинення масових заворушень у ході мирного зібрання громадян (мітингів, спортивних заходів); ситуація третя – надійшло повідомлення про вчинення масових заворушень у конфліктній обстановці (на ґрунті вчинення дорожньо-транспортної пригоди або іншого кримінального правопорушення, у ході акцій протесту); ситуація четверта – надійшло повідомлення про вчинення масових заворушень, які мають організований характер;

дістало подальшого розвитку:

– типові способи вчинення масових заворушень: 1) організація масових заворушень (пошук учасників, поширення неправдивої інформації, заклики і підбурювання, розроблення сценарію та ролей здійснення масових заворушень); 2) активна участь у масових заворушеннях (підпали, погроми, захоплення будівель, перешкоджання або опір представникам влади, насильство над особою); 3) протидія розслідуванню (надання неправдивих показань, знищення доказів, погрози і залякування свідків та потерпілих).

– криміналістична характеристика масових заворушень – детальний опис основних типових ознак і характеристик масових заворушень, який розроблено

в результаті вивчення наукових положень, аналізу слідчої та судової практики розслідування даного виду злочинів, що має значення як для побудови окремої методики розслідування, так і визначення напряму розслідування масових заворушень. Криміналістична характеристика масових заворушень охоплює спосіб вчинення злочину; предмет безпосереднього посягання; особа правопорушника; особа потерпілого; обстановка вчинення злочину; типові сліди злочину;

– класифікація судових експертиз подається в залежності від об'єкта дослідження: 1) живі особи, трупи – судово-медична експертиза; 2) місце вибуху, вибухові пристрої, запалювальні суміші, боєприпаси – вибухотехнічна експертиза; 3) транспортні засоби – транспортно-товарознавча; 4) зброя – балістична експертиза; 5) місце пожежі, речові докази – пожежно-технічна експертиза; 6) сліди-відображення, знаряддя вчинення злочину – трасологічна експертиза; 7) відбитки пальців – дактилоскопічна експертиза.

Наукова обґрунтованість вищевикладених наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується наведеною аргументацією, відповідністю принципів положенням наук кримінального процесу, криміналістики та судової експертології. Всі питання, що охоплюються предметом дослідження, спираються на належну нормативно-правову і теоретичну базу.

Достовірність отриманих наукових результатів забезпечене використанням загально-наукових, емпіричних та спеціально-юридичних методів наукового пізнання. За допомогою системно-структурного методу вивчено методику розслідування масових заворушень як сукупності компонентів, категорій та понять. Аналіз як метод використовувався при вивченні криміналістичної характеристики масових заворушень та її структури, методи індукції та дедукції використано під час формулювання основних висновків (висновки до розділів та загальні висновки).

Дисертація написана грамотною українською мовою, оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Мовностилістична культура роботи достатньо висока. Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації оформлені з дотриманням встановлених вимог.

Практичне значення отриманих наукових результатів полягає у тому, що сформовані висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та вони можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення методики розслідування масових заворушень, розв'язання проблемних питань та проведення наукових досліджень з теоретичних і практичних аспектів організації і тактики розслідування масових заворушень, а також підготовки монографій та наукових праць;

– законотворчій діяльності – з метою оновлення та удосконалення чинного законодавства, зокрема положень щодо протидії, виявлення та розслідування масових заворушень;

– практичній діяльності правоохоронних органів України – під час розслідування масових заворушень та проведення занять зі службової підготовки, спрямованих на підвищення професійного рівня працівників досудового розслідування;

– освітньому процесі – під час розробки навчально-методичних матеріалів, навчальних посібників та підручників, а також викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», «Криміналістичні аспекти протидії злочинності», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень».

3. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, та повнота їх опублікування

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено у наукових публікаціях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, тезах наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких:

1. Мішустін В. В. Механізм злочину в контексті методики розслідування масових заворушень // Держава та регіони. Серія : Право. 2022. № 4 (78). С. 88–93. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.12>

2. Мішустін В. В. Поняття і структура криміналістичної характеристики масових заворушень // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2022. № 12. С. 36–42. URL: <https://doi.org/110.36477/2616-7611-2022-12-06>

3. Мішустін В. В. Тактичні завдання і рішення на початковому етапі розслідування масових заворушень // Правовий часопис Донбасу. 2024. № 1 (86). С. 83–89. URL: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2024-86-83-90>

4. Мішустін В. В. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування масових заворушень // Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. 2024. № 1 (9). С. 13–20. URL: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-1-9-4>

5. Мішустін В. В. Спосіб вчинення масових заворушень // Право як ефективний суспільний регулятор : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 18–19 лютого 2022 р. Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2022. С. 43–48.

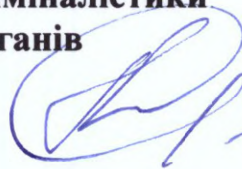
6. Мішустін В. В. Механізм масових заворушень // Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики : матеріали XV Міжнародна науково-практична конференція, що присвячена 102-річчю Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 28–29 грудня 2022 р. Миколаїв : Liha-Pres, 2022. С. 411–414.

7. Мішустін В. В. Тактичні завдання на початковому етапі розслідування масових заворушень // Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 19 квітня 2024 року). Кропивницький :

Представлена дисертація Мішустіна Владислава Володимировича «Методика розслідування масових заворушень» є завершеним науковим дослідженням, що містить висновки, пропозиції і рекомендації, які мають певний ступінь наукової новизни, а також теоретичне і практичне значення для криміналістики.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), освітньо-науковій програмі «Право» ДонДУВС. Автор дисертації – Мішустін Владислав Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

**Головуючий на засіданні
кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування НПУ
кандидат юридичних наук**

Олександр ГРУЗДЬ

16 квітня 2026 року

Підпис завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ
Олександра Груздя засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Вікторія МЕЛЬНИК